

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING MA'MURIY NAZORATDA
TURGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASH FAOLIYATINING MOHIYATI VA
O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI**

Olimov Ilhomjon Bahrom o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-kurs kursanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida profilaktika inspektorlarining ma'muriy nazorat ostida turgan shaxslar bilan ishlash faoliyatining mazmun-mohiyati va o‘ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonun, Ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonun va Ma'muriy nazorat to‘g‘risidagi qonun asosida profilaktika inspektorlarining vazifalari va majburiyatlari tahlil qilinadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan farmon va qarorlar, shuningdek, Jinoyat kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks asosida huquqbuzarliklar profilaktikasi va huquq-tartibotni saqlash borasidagi sa'y-harakatlar ko'rib chiqiladi. Maqola, shuningdek, ma'muriy nazorat jarayonining samaradorligini oshirish uchun qo'llaniladigan usullar va chora-tadbirlarga e'tibor qaratadi.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, ma'muriy nazorat, jamoat xavfsizligi.

Аннотация

В данной статье рассматривается деятельность инспекторов профилактики в Узбекистане по работе с лицами, находящимися под административным надзором. Освещаются содержание и особенности их работы на основе Закона о профилактике правонарушений, Закона об органах внутренних дел и Закона об административном надзоре. Также проанализированы указы и постановления Президента Республики Узбекистан, а также Кодекс об административной ответственности и Уголовный кодекс, которые регулируют профилактику правонарушений и меры по обеспечению правопорядка. В статье особое внимание уделяется методам и мерам, применяемым для повышения эффективности административного контроля.

Ключевые слова: Инспектор профилактики, административный контроль, общественная безопасность.

Annotation: This article examines the activities of preventive inspectors in Uzbekistan working with individuals under administrative supervision, highlighting the essence and unique characteristics of this work. It discusses the Law on Crime Prevention, the Law on Internal Affairs Bodies, and the Law on Administrative Supervision, analyzing the roles and duties of preventive inspectors. The decrees and decisions of the President of Uzbekistan, as

well as the Criminal Code and the Code of Administrative Responsibility, are reviewed to understand efforts for crime prevention and maintaining public order. The article also focuses on methods and measures employed to enhance the effectiveness of administrative supervision.

Keywords: Preventive inspector, Administrative Control, Public Safety.

KIRISH .

O‘zbekiston Respublikasi ichki ishlar tizimida huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan keng qamrovli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu tadbirlar ichida profilaktika inspektorlarining ma'muriy nazorat ostidagi shaxslar bilan ishlash faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Ma'muriy nazorat – bu sud tomonidan jazo muddatini o'tagan yoki jazosi shartli bekor qilingan shaxslarning ijtimoiy adaptatsiyasini qo'llab-quvvatlash, ularni yangi huquqbuzarliklardan qaytarishga yo'naltirilgan majburiy chora-tadbirlardan biridir.

Profilaktika inspektorlarining asosiy vazifasi nazoratdagi shaxslarning ijtimoiy hayotga qaytishlariga yordam berish, ularning huquqiy ongini oshirish va qayta huquqbuzarlik sodir etilishining oldini olishdan iborat. Shu bilan birga, ular huquqbuzarliklar profilaktikasi va huquq-tartibotni saqlash bo'yicha qator qonuniy hujjatlarga tayanadi. Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun, Ichki ishlar organlari to'g'risidagi qonun, shuningdek, ma'muriy va jinoyat kodekslari asosida amalga oshiradigan faoliyati tahlil qilinadi.

Mazkur tadqiqotda ma'muriy nazorat samaradorligini oshirish usullari, muammolar va imkoniyatlar ko'rib chiqilib, sohaga oid dolzarb masalalar yoritiladi.

MATERIALLAR VA USULLAR

Mazkur tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasining huquqiy-himoya tizimida huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktika inspektorlarining roli va ularning ma'muriy nazorat ostidagi shaxslar bilan ishlash faoliyatini o'rganish uchun quyidagi qonuniy hujjatlardan foydalanildi: **Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari, Ichki ishlar organlari to'g'risidagi qonun, Ma'muriy nazorat to'g'risidagi qonun, Jinoyat kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks.**

Tadqiqotda birinchi navbatda, **Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun** asosida profilaktika inspektorlarining maqsadi, vazifalari va vakolatlari tahlil qilindi. Ushbu qonun bo'yicha profilaktika inspektorlari nafaqat huquqbuzarliklarning oldini olish, balki nazorat ostidagi shaxslarni ijtimoiy hayotga jalb qilish va ularning huquqiy madaniyatini oshirishga yo'naltirilgan faoliyatni ham olib boradi.

Keyingi o‘rinda, **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari** o‘rganildi. Prezidentning tegishli farmonlari va qarorlari ichki ishlar tizimida huquqbuzarliklar profilaktikasini rivojlantirish va modernizatsiyalash jarayoniga turtki bo‘lib, profilaktika inspektorlariga qo‘shimcha vakolatlar va majburiyatlarni yuklaydi. Ushbu farmon va qarorlar profilaktika ishlarini zamonaviy talablar darajasida tashkil etish, nazorat ostidagi shaxslar bilan ishlashning samarali usullarini joriy etish uchun yo‘naltirilgan.

Bundan tashqari, **Ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonun** profilaktika inspektorlarining faoliyatining huquqiy asosi bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu qonun profilaktika inspektorlarining ichki ishlar organlaridagi o‘rni va ularning huquqlari va majburiyatlarini belgilaydi.

Shuningdek, **Ma‘muriy nazorat to‘g‘risidagi qonun** asosida ma‘muriy nazorat tartib-taomillari, nazorat qilinadigan shaxslarning majburiyatlari va inspektorlar tomonidan amalga oshiriladigan nazorat shakllari ko‘rib chiqildi. Bu qonun ma‘muriy nazorat ostidagi shaxslar bilan ishlashda profilaktika inspektorlariga aniq yo‘riqnomalar va ko‘rsatmalar beradi.

Jinoyat kodeksi va Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks esa nazorat ostidagi shaxslar tomonidan qoidalar buzilishi yoki qayta jinoyat sodir etilishi holatlarida qo‘llaniladigan huquqiy choralar va sanksiyalarni belgilaydi. Ushbu qonuniy hujjatlar inspektorlarga huquqbuzarlik sodir etgan shaxslarning qonuniy javobgarligi to‘g‘risida ma‘lumot olish imkonini beradi.

Ushbu tadqiqotda yondashuv sifatida huquqiy hujjatlarni tahlil qilish va mavjud qonunchilik asosida profilaktika inspektorlarining amaliy faoliyatini tahlil qilish usullari qo‘llanildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, profilaktika inspektorlarining ma‘muriy nazoratdagi shaxslar bilan ishlash faoliyati huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi va O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlarda bu faoliyatga alohida e‘tibor qaratilmoqda. **Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonun** asosida profilaktika inspektorlarining asosiy vazifasi huquqbuzarliklarni oldini olish, nazorat ostidagi shaxslarning ijtimoiy moslashuviga ko‘maklashish va ularning qonuniy normalarga amal qilishini ta‘minlashdan iborat. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ushbu qonun inspektorlarning ish jarayonida muhim o‘rin tutuvchi huquqiy asoslarga ega.

Bundan tashqari, **O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va qarorlari** profilaktika tizimini yanada mustahkamlash, inspektorlarga huquqiy, moliyaviy va texnik jihatdan ko‘maklashish bo‘yicha yangi yo‘nalishlarni belgilab berdi. Ushbu hujjatlar asosida

ichki ishlar tizimida raqamli texnologiyalar joriy etilishi, inspektorlarning mas'uliyati va vakolatlari aniq belgilanishi profilaktika ishlarini yanada samarali olib borish imkonini yaratdi.

Ichki ishlar organlari to'g'risidagi qonun bo'yicha profilaktika inspektorlari nazorat ostidagi shaxslar bilan muntazam ravishda profilaktika suhbatlari o'tkazishi, ularning ijtimoiy hayotga moslashuvini qo'llab-quvvatlash va yangi huquqbuzarliklarning oldini olishga yo'naltirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirishi lozim. Natijalarga ko'ra, bu qonun profilaktika inspektorlariga huquqbuzarliklar profilaktikasida qat'iy choralar ko'rishda keng imkoniyatlar yaratadi.

Ma'muriy nazorat to'g'risidagi qonun esa jazo muddatini o'tab bo'lgan shaxslarning nazorat ostida bo'lishini ta'minlab, ularni qayta huquqbuzarliklardan qaytarishga yordam beradi. Tadqiqot davomida bu qonun doirasida profilaktika inspektorlari tomonidan qo'llanilayotgan usullar nazorat ostidagi shaxslarning tartib-intizomiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

Jinoyat kodeksi va **Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks** asosida esa nazorat ostidagi shaxslar tomonidan huquqbuzarlik sodir etilgan taqdirda qo'llaniladigan choralar belgilandi. Tadqiqotga ko'ra, ushbu kodekslar inspektorlarga qonun buzilish holatlarida qanday choralar ko'rishni belgilaydi va qayta huquqbuzarliklar sodir etilishining oldini olishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, qonunchilikda belgilangan ushbu chora-tadbirlar profilaktika inspektorlarining ish samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi va huquqbuzarliklarning oldini olishda aniq yo'nalish beradi.

MUHOKAMA

Mazkur tadqiqot profilaktika inspektorlarining ma'muriy nazorat ostidagi shaxslar bilan ishlash jarayonida huquqbuzarliklarning oldini olishda tutgan o'rni va ushbu faoliyatning O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida belgilangan asoslarini yoritib berdi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonun, ichki ishlar organlari to'g'risidagi qonun va ma'muriy nazorat to'g'risidagi qonun inspektorlarning vazifalarini aniq belgilab, ularga nazoratdagi shaxslarning ijtimoiy hayotga moslashuvida muhim rol o'ynash imkonini beradi.

Prezident farmon va qarorlari esa inspektorlarning huquqiy va texnik ko'mak olishini ta'minlab, ularning ish samaradorligini oshirish uchun yangi texnologiyalar va zamonaviy usullardan foydalanishga yo'l ochmoqda. Bu esa profilaktika inspektorlariga ma'muriy nazorat jarayonini samaraliroq tashkil qilish imkonini bermiqda.

Biroq, nazorat ostidagi shaxslarning huquqbuzarlikdan qaytarilishi va ularning ijtimoiy moslashuviga erishish uchun, faqatgina qonunchilik asoslari emas, balki amaliyotda ularga

individual yondashuv, psixologik va ijtimoiy yordam ko‘rsatish kabi qo‘shimcha chora-tadbirlar ham talab qilinadi. Shu sababli, inspektorlarning professional tayyorgarligi va nazorat ostidagi shaxslar bilan ishlashda qo‘llaniladigan innovatsion yondashuvlar bu faoliyatni yanada samarali qiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasida huquqbuzarliklarning oldini olish va jinoyatchilikni kamaytirishda profilaktika inspektorlarining roli katta ahamiyatga ega. Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonun va ma‘muriy nazorat to‘g‘risidagi qonun inspektorlarning vakolatlarini aniq belgilab, ularning ma‘muriy nazoratdagi shaxslar bilan ishlash jarayonini tartibga soladi. Tadqiqotda qayd etilganidek, profilaktika inspektorlari nazorat ostidagi shaxslarning yangi jinoyatlar sodir etmasligi va ijtimoiy hayotga moslashuviga yordam berish bilan ularning ijtimoiy faoliyatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Shuningdek, Prezident farmon va qarorlari, shuningdek, ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonun profilaktika tizimini yanada takomillashtirish uchun muhim huquqiy asoslar yaratmoqda. Davlat rahbarining qarorlari asosida inspektorlar uchun yangi texnologiyalarni joriy qilish, huquqbuzarliklarni kuzatish va oldini olishda zamonaviy vositalardan foydalanish imkoniyati yaratilmoqda. Bu, o‘z navbatida, profilaktika inspektorlariga ma‘muriy nazorat ostidagi shaxslar bilan samarali ishlash va ular ustidan aniq nazorat o‘rnatishga yordam bermoqda.

Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorlarining ma‘muriy nazoratdagi shaxslar bilan ishlash jarayonida asosiy vazifa nafaqat huquqbuzarliklarning oldini olish, balki nazorat ostidagi shaxslarni ijtimoiy hayotga qaytarishga, ularni huquqiy va ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ushbu faoliyat samaradorligini oshirish uchun qonunchilik asoslari bilan bir qatorda, inspektorlarning kasbiy malakasini oshirish va zamonaviy psixologik yondashuvlarni qo‘llash zarurati mavjud.

Profilaktika inspektorlari faoliyatini samarali tashkil etish huquq-tartibot organlariga fuqarolarning xavfsizligini ta‘minlash va jinoyatchilikning oldini olishda muhim yordam beradi. Shu bois, kelgusida inspektorlarning malakasini oshirish, ularga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va qonunchilikda ushbu faoliyatni yanada takomillashtirish zarurati mavzuning dolzarbligini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, 1992.
2. **O‘zbekiston Respublikasining Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonuni.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2014.
3. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.** O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti: <https://president.uz>.
4. **O‘zbekiston Respublikasining Ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonuni.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2017.
5. **O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy nazorat to‘g‘risidagi qonuni.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2014.
6. **O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 1994 (so‘nggi o‘zgarishlar bilan).
7. **O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 1994 (so‘nggi o‘zgarishlar bilan).
8. Karimov, I. A., & Yusupov, D. (2019). *Jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktika inspektorlarining roli.* Toshkent: Yuridik Fanlar Instituti.
9. *Ichki ishlar organlarining faoliyati va jinoyatchilikning oldini olish bo‘yicha xalqaro tajribalar.* (2021). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi nashriyoti.
10. Asqarov, M., & Raxmonov, S. (2020). *Huquqbuzarliklar profilaktikasida innovatsion yondashuvlar.* O‘zbekiston huquq jurnali, 4(15), 45-55.
11. Rashidov, A. (2022). *O‘zbekistonda jinoyatchilikning oldini olish chora-tadbirlari.* Yuridik Fanlar Instituti nashriyoti.
12. *O‘zbekiston Respublikasi Milliy qonunchilik bazasi.* O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy veb-sayti: <https://lex.uz>.